

FOLK & KIRKE

WWW.KIRKEN.NO/HAUGESUND

FEBRUAR 2017 15. ÅRG. NR. 1

Gravferdstradisjoner sier mye om hvilket syn vi har på både livet og døden. De siste årene har det skjedd store endringer i hvordan folk gravlegges i Haugesund. Antallet kremasjoner er rekordhøyt, og stadig flere gravlegges på en minnelund.

Bidrar i byen

Aida Thaule Breistein brygger ferskt liv i gamle Totalen. Resultatene for kaffebaren peker oppover, og Thaule Breistein ser målet sitt bli virkelighet.

Se side 3

Dro for å hjelpe

Elise Håland Knutsen orket ikke lenger sitte hjemme og se flyktninger langt unna lide. Hun dro til Tyrkia for å hjelpe. - Traumatiserte barn gjorde sterkt inntrykk, forteller 19-åringen.

Se side 5

NYTT FRA KIRKEVERGEN:

Har du noe å si oss?

Vi har begynt et nytt år og med det følger nye muligheter. Nyttårsforsett er ikke uvanlig, og på denne tiden er det heller ikke uvanlig at man har forlatt de fleste av forsettene.

Det blir for de fleste bare med tanken. At tanken er god hjelper lite, om ikke tanken følges

opp med handlinger, så blir det lite resultater. Vår ambisjon, eller vårt forsett om du vil, er at våre anlegg og våre ansatte skal være til glede for hele byens befolkning og for byen som sådan. Dette prøver vi å oppnå på ulike vis. Vårt forsett er at kirkene skal framstå som åpne, innbydende og inkluderende. Gravplassene skal være ryddige, verdige og velholdte. Kirkevergekantoret skal yte god service og kommunen skal vite at vi leverer i tråd med det som er dens forventninger, og at vi jobber på lag med

de planene som kommunen har. Dette forsettet har ligget til grunn for arbeidet vårt i årene som ligger bak, og det står fast fremdeles.

Vi håper du opplever at vi leverer. Dersom du ønsker å gi oss en tilbakemelding i forhold til det ene eller det andre, så gjør gjerne det. Du kan finne oss på nett www.kirken.no/haugesund, eller send oss en epost på post.haugesund@kirken.no

AV KIRKEVERGE KJETIL SOLVI NORDSTRØM ■

PROSTENS HJØRNE:

Tre verktøy på livsveien

-Det har skjedd så mye i livet mitt dette året. Har fått nye venner. Har hatt skikkelig kjærlighetssorg. Har blitt bedre kjent med meg sjøl. Har vært på leir. Har blitt utfordret på hva jeg mener og hva jeg tror på. Det er forresten himla vanskelig å vite hva jeg skal mene om alt mulig.

Når en 10. klassing skal oppsummere konfirmantåret sitt i bloggform får vi innblikk i noe som er veldig personlig – og samtidig veldig universelt.

Vi møter historier om tro på mange måter.

Tro kan ikke veies eller måles. Den er i bevegelse hele livet.

Jesus sammenligner det med vann. Noe vi må ha for å leve. Noe som gir liv.

-Hvem håper du at du er om 20 år? Hva driver du med? Hvor er du hen i verden?

Når 15-åringene svarer på dette store spørsmålet, ser vi at bildet tegner seg svært ulikt. Noen er konkrete, mens andre opplever at dette er abstrakt og vanskelig å forholde seg til.

-Da er jeg sykepleier, har 2 barn og bor sør i Haugesund. Og så er jeg gift, selvfølgelig.

-Tullele spørsmål! Jeg kan vel ikke vite hvem jeg er når jeg blir gammel.

-Jeg håper at jeg jobber med data. Så har jeg egen el-bil og båt.

Husker du noe fra konfirmasjonsdagen din?

En av 10. klassingene skriver:

Våknet tidlig og så den nystrøkne skjorta som hang klar på gardinstanga. Det var noen sommerfugler som virret rundt i magen. Kjente at jeg gledet meg, men også at jeg var spent på hvordan dagen kom til å bli. Jeg fikk masse oppmerksomhet og presanger. Farmor grein da hun skulle holde tale.

15-åringene liker veldig godt **kjærlighet**. Også de gangene de ikke klarer å gi uttrykk for det.

Vi som var konfirmanter for noen år siden har lært at livet tar mange uventede svinger. Det har oppoverbakker og nedoverbakker. Noen dager har vi medvind, andre dager er det mørkt og kaldt. Noen ganger har vi heiagjengen rundt oss, andre dager må vi ordne opp i ting på egenhånd.

Som kirke har vi fått utdelt 3 redskaper som vi har med oss hele veien:

Tro, håp og kjærlighet.

Store ord. Livsnære og slitesterke ord.

AV PROST RUNE STEENSWÆS ENGEDAL ■

Sakene du ikke hørte om...

Hvis jeg hadde spurt deg hvilken sak du forbinder med årets Kirkemøte, er jeg nokså sikker på hva du ville svart. I forkant av møtet, under og etter, er det stort sett bare en sak som har blitt referert i mediene. Med mindre du spent har fulgt med på live-streamingen fra hele møtet på kirken.no, er det nok vigselssaken for likekjønnede de aller fleste forbinder med kirkelig diskusjon for tiden. Det er selvfølgelig en viktig sak. Skulle bare mangle om ikke den ble snakket høyt om, fra alle parter.

Men selv om den nok påvirker manges hverdag og også syn på kirken, er det kanskje ikke utfallet av akkurat **den** saken de fleste av oss vil merke resultatet av. Vi vanlige kirkebrukere og menighetsmedlemmer som lar barna våre døpe, som prøver å følge med på hva vi skal syng under gudstjenesten, og som synes det er kjekt når vi ser vår menighet på Facebook.

Viktige saker som angår akkurat dette ble nemlig også behandlet på møtet. Og de vil muligens få minst like store konsekvenser for medlemmer flest, som vigselssaken. For hva blir egentlig sagt når barna døpes? Er det viktig å nevne synd og fortapelse, eller skal bare kjærlighet og velsignelse være fokus? Og for de som endelig har lært seg den nye melodien på Kyrie og den andre liturgien, skal de nå i gang med å pugge nye toner? Hva vil det få å si for deres tilhørighetsfølelse? Og hvilke konsekvenser bør den digitale utviklingen få for vårt kommunikasjonsarbeid?

Kirken står overfor mange spørsmål og veivalg – som alltid i grunnen. Denne salmen om kirken skrev Samuel John Stone i 1866:

*Selv om den her må bære forakt for sine sår,
når den i liv og lære for verden splittet står,
skal helgenropet stige: «Er tiden ennå lang?»
Og kveldens gråt skal vike for gledens morgensang.
(3. vers av «Guds kirkes grunnvoll ene»,
oversatt av Arve Brunvoll)*

Tove H

INFO OM UTGIVER

DEN NORSKE KIRKE I HAUGESUND

Folk og Kirke – nyheter fra Vår Frelasers, Rossabø og Skåre menigheter. Utgis 6 ganger pr. år. Opplag 13.700.

Redaktør: Tove Marie Sortland, ts693@kirken.no

Bestilling av annonser: 52 80 95 00 eller post.haugesund@kirken.no, Adr: Kirkekantoret, pb. 612, 5501 Haugesund

Samarbeidspartner layout/trykk: Karmøy Trykkeri as

VÆRSÅGOD: Aida Thaule Breistein på Totalen kaffebar serverer en av stamgjestene, Johan Ask Vikse, kaffe latte med hjertedekor. (Foto: Sigmund Hansen).

Fakta:

Navn: Aida Thaule Breistein (41)

Stilling: Daglig leder Totalen Kaffebar

Familie: Gift med Gunnar Breistein. Tre barn i alderen 15, 14 og 9 år.

Oppvekst: Vormedal

Bosted: Haugesund

HUN VIL GJØRE BYEN BEDRE

De ville gjøre noe godt for byen og ble ledet til Totalen. Denne tradisjonsrike avholdskafeen som fikk pusteproblemer og holdt på å dø hen. Da var det at trosfellesskapet Pionerkirken dukket opp. Ikke som «troll av eske».

Mer som «en reddende engel».

- Vi ville gjøre noe godt for byen. Det var i 2005 - lenge før jeg kom tilbake til hjembyen, forteller daglig leder Aida Thaule Breistein. Generasjoner av haugesundere hadde hatt Totalen som møtested, før driften gikk nedover. Nå er det igjen frisk pust i kafeen: Unge og eldre treffes til kaffelatte, kenyansk økologisk kaffe, påsmurt hjemmebakst eller varm suppe – og grøt om lørdagene. I dag er det mandag, klokka er blitt to og Aida og medhjelperen har alt hatt omkring 160 gjester - en kald dag der suppen og rykende varme kopper med te og kaffi har gått unna. Resultatene peker oppover, 2016 var et godt år.

Kafe og menighet

Aida Thaule vokste opp som eldstejenta med tre søsken på Vormedal. Sosionom. Oppvokst i Misjonskirken. Via «Ungdom i Oppdrag», med oppdrag både i Norge og i India, gikk ferden til Sogndal for både studier og evangelisering.

- Mannen min, Gunnar Breistein fra Odda/Aksdal, tok pastorutdannelse på Ansgar i Kristiansand. Vi ble utfordret til å starte et kristent fellesskapsarbeid i Sogndal - og vi ble der i ti gode år. Så var vi fire år i Bergen, der Pionerkirken ble startet. Herfra reiste Geir og Solveig Haraldseid hjem til Haugesund. Sammen med Steinar Haraldseid startet de en avlegger av Pionerkirken. Siden har Pionerkirken spredd seg til Stavanger, Helsingborg og London.

I 2010 kom Aida og Gunnar hjem til Haugesund. Han er nå pastor i menigheten. Aida har vært daglig leder på Totalen de siste to årene. Før den tid jobbet hun i det kommunale ungdomsteamet.

- Hva er Pionerkirken?

- Vi er ikke et tradisjonelt kirkesamfunn. Vi er et nettverk, et trosfellesskap som i dag teller nesten 120 her lokalt. Teologien ligger nær Misjonsforbundets. Vi er sentrert om evangeliene – og om Jesu liv. I kultur skiller vi oss litt ut. Vi har ikke så mange strukturerte aktiviteter. Men hver søndag klokka 12 samles vi til gudstjeneste her på Totalen.

«Eg springe så ein galning her»

På plass

Aida, som arvet navnet etter en tante, forteller at det var krevende å få kaffebaren til å gå rundt. Det går ved at de leier lokalene sammen med Pionerkirken.

Her er det populært å jobbe. Ja, en vesentlig del av hennes lederjobb er å lære opp stadig nye medarbeidere.

- Her kommer unge folk nesten hver uke med CV-ene sine. Vi teller ni ansatte – to i faste stillinger, resten på deltid. Noen går i menigheten, noen er flyktninger som trenger språktraining og noen er unge som vil ha jobb.

- Hva forventer du av medarbeiderne dine?

- Engasjement for stedet. Jeg forventer ikke feilfrie folk. Tabber gjør vi alle. Men som sagt; jeg kan ikke tenke meg at noen kunne jobbet her uten at de brydde seg om kundene våre. Heldigvis har jeg ikke det problemet.

Aidas hverdag

Selv foretrekker Aida håndbrygget kenyansk kaffi - gjerne to kopper om dagen, pluss Totalens eget muslibrød til lunsj. Ellers består hverdagen i «å springe som en galning». Faktisk drakk hun mer kaffi da hun jobbet som sosionom - den gangen ble det mange møter... Men nå er bevisstheten om god kaffi sterkt skjerpet. Totalen arrangerer kaffekurs og konserter - nå i vår blir det flere kaffekurs med Kristian M. Bye.

Aida har alltid vært trygg i troen – den har vokst: - Visshet om at Gud har møtt meg i sin kjærlighet. Han har skapt en fred i mitt hjerte som overgår alt. Det driver meg, forteller hun. Nå gleder hun seg til å dra til Oslo og møte lederne av de andre Bluebird-kafeene, som er et nettverk av kaffibarer. Men de fleste gledesundene har Aida i dagliglivet på Totalen – en lørdag når det yrer av barn og foreldre til grøt, saft og lek på lekerommet. Eller en hvilken som helst dag når det summer i lokalet av prat, latter og lyder. Av mennesker som har det godt med hverandre. Stamgjester og nye ansikter. Folk i alle aldre.

Godt for menneskene i byen vår.

- ALLE KAN GJØRE EN FORSKJELL

Det er kun halvannet år siden Andreassen ble ordinert til prest, men noen fersking i gamet er han ikke. Få har tilsvarende erfaring med å jobbe i menigheter på Haugalandet som den nye kapellanen i Rossabø og Skåre menigheter, Einar Andreassen (52).

Selv omtaler han ordinasjonen den 15. august i 2015 i Avaldsnes kirke som en «drøm som gikk i oppfyllelse».

- Jeg opplevde at folk satt i trappene i kirken, det var fullt hus, det var varmt og stor glede! Drømmen hadde han båret på nesten hele sitt voksne liv.

- Jeg har egentlig hatt en opplevelse av at jeg skulle bli ordinert siden jeg var helt ung, forteller 52-åringen, som også har tatt kateket- og diakon-utdannelse. Han har vært ungdomsarbeider i Indremisjonen, klokker og menighetssekretær, kateket, ungdomsutvikler og områdeleder. Men det var noe annet han skulle ende opp som.

- Biskop Bjørn Bue hadde satt seg som mål at jeg skulle bli ordinert i år 2000. Men det tok enda 15 år før jeg ble prest, blant annet etter gode samtaler med biskop Erling.

Veien til presteyrket har ikke vært uten hindringer for Andreassen.

- Jeg vet litt om veier og omveier. Men jeg er ikke lei meg for det. Jeg har fått kunnskaper om livet som det er veldig bra for en prest å ha. Det skaper en trygghet for meg, og jeg tror også det preger mitt møter med mennesker, forteller kapellanen.

Når Einar Andreassen formidler sitt eget gudsbilde, er det ikke vanskelig å høre at det kommer fra hjertet. Gudsforholdet har vært prøvd, og det har holdt – i gode og onde dager.

Kan kjeffe på Gud

- Det er viktig at den treenige Gud blir ballast i livet vårt, ikke bare på søndager og gode dager, men også når vi er nede i sorpa skal vi

få tro at det er en Gud som hører oss. Han kan vi be til, han kan vi kjeffe på. Gud er i berøring med oss uansett hvordan vi har det.

Men Andreassen har også stor forståelse for at ikke alle har en like åpenhjertig og uttalt tro som han selv.

- Vi som kirke må ikke gjøre Gud liten med å tro at det er vi som må gjøre alt. Vi må tro at Han virker i menneskers liv, i gudstjenesten, men også når de går ut av kirken og før de kommer inn. Levende og tydelig tro synes ikke alltid så godt, men den kan gjerne være aktiv for de det gjelder likevel. Ingen er det vi bare ser.

- *Hvordan har det vært å være prest disse årene? Ble det slik du trodde?*

- Prestegjeringen ligner veldig på det jeg trodde det skulle være. Noe av det som har ligget i drømmen min, er å få lov å være med å forkynne et evangelisk budskap. Å bringe Jesus ut til folk.

Vil bygge fellsskap

- Det andre jeg har drømt om er å få lov å være med å skape diakonale menigheter, med fokus på omsorg. Det handler om å våge å være sanne. Å være ekte mennesker på godt og vondt. Derfor må vi møte hverandre med respekt, sier Einar Andreassen, og kommer fort over i kjernen av sin egen tro:

- Jeg tror at det å forkynne Jesus er å bygge fellesskap der folk opplever seg frie. Jesus er et godt forbilde for oss når det gjelder å være ekte og sanne. Den friheten han ønsker at vi skal ha som mennesker, ligger skjult i det å våge å være sanne. Guds nåde henger sammen med dette. Å våge å være ekte, skaper

fred. Derfor kan vi akseptere oss selv, tro at vi er gode nok, og møte andre med den samme respekten, sier Andreassen, og understreker: - Dette er ikke bare teologisk teori, dette er noe som gjelder i all praksis: At uansett hvor vi bor eller hvem vi er, har vi mulighet til å utgjøre en forskjell.

«Forferdelig sosial»

Selv er Andreassen karmøybu, og bor på Håvik, nord på øya. Det har vært et godt utgangspunkt for en tjeneste som har strakt seg over hele Haugalandet, fra Skudeneshavn til Nedstrand og Haugesund. Andreassen har også jobbet i Sjømannskirken, som områdeleder og konsulent.

Møter med mennesker er kanskje noe av det Andreassen setter aller mest pris på med jobben.

- Jeg er så glad i folk! Jeg er så sosial at det er helt forferdelig, sukker han, og forteller at noen som kjenner han godt, spøkte med at de kunne laget et eget kontor for ham på kaféen på Oasen, for så å bygge menighet ut fra det. På jobb i Den norske kirke er noen av hovedoppgavene å ha både begravelser, gudstjenester og vielser.

- Disse handlingene er noe av det jeg synes er særlig fint med det å være prest. En ting er selve ritualene. De er faste og gir oss trygghet i samfunnet og er positive inn i kulturen vår. Noe annet flott er menneskene jeg møter. Det er jo alltid forskjellige møter, konstaterer Andreassen.

Les hele intervjuet på kirken.no/haugesund

Elise Håland Knutsen hadde med varme klær og utstyr til barbeinte barn i flyktingeleirene.

Både følelseløse og traumatiserte, men også glade og lekende barn møtte de frivillige hjelperne.

- De er ikke tall, de er mennesker med følelser og historier

I 10 dager i januar var Elise Håland Knutsen (19) i Tyrkia for å hjelpe flyktninger fra Syria. Traumatiserte barn var noe av det som gjorde sterkest inntrykk på Haugesunds-jenta.

På bloggen sin forklarte hun beslutningen om å reise slik: «Per 22. desember var det registrert 2.814 631 mennesker i Tyrkia som er på flukt fra Syria. Mange har flyktet, men kommer til ingenting. De mangler helt elementære ting som sko og jakke, til tross for at det er like kaldt som det er her. (...) Dette orker jeg ikke. Å sitte i dobbeltsengen min, se klipp fra flyktingleir på macen min, mens jeg har et godt teppe rundt meg og en kopp kakao i hånden. Mennesker på flukt fra Syria trenger hjelp, og jeg reiser ned til Tyrkia for å gjøre det jeg kan. For å kunne hjelpe må jeg samle inn penger. De vil bli brukt på å handle elementære ting som f.eks. sko, jakke, morsmelk-erstatning og mat til trengende.»

- Reagerte ikke på noe

Håland Knutsen, som blant annet er medlem i Vår Frelses menighetsråd og aktiv i KFUK-KFUM, dro sammen med Elin Netland fra Haugesund og Marie Mannes fra Karmøy. De fikk samlet inn både penger og utstyr, dro av gårde og jobbet hardt i 10 dager. Nylig kom Elise Håland Knutsen tilbake til trygge Haugesund.

- Hva har gjort mest inntrykk på turen?

- Den aller første flyktingleiren vi besøkte var også den som gjorde sterkest inntrykk, mest på grunn av uttrykket til barna. Jeg har aldri før møtt barn som ikke har reagert på noe.

Enten er de sjenerte, glade, nysgjerrige eller lei seg, men uavhengig av omstendighetene, har jeg tidligere alltid sett mye følelser i barns uttrykk. Noe er veldig ille når øynene kun uttrykker mørke og tomhet. På flukt fra krig har de blitt utsatt for traumatiske opplevelser, og i flyktingleir mangler de stimulering. Det at de i tillegg gikk barbeint og var veldig skitne gjør det enda verre, forteller Håland Knutsen.

Mer takknemlig

De sterke opplevelsene preger henne allerede. - Jeg tenker i mye større grad enn før på hvor utrolig heldig jeg er som bor i Norge og har mer enn hva jeg trenger. Derfor vil jeg nok være mer takknemlig, og mer likegyldig til materialistiske goder. I samtaler og diskusjoner kommer jeg nok også til å fortelle historier og legge større vekt på at de er våre medmennesker som ikke har noe annet valg enn å flykte.

- Hva kan vi andre, som ikke reiser, gjøre for å hjelpe?

Det viktigste er å huske på at det er mennesker det er snakk om. Mennesker med søsken, foreldre, barn og venner. De er uforbeholdent glad i hverandre, som du er glad i dine nærmeste, og villige til å ofre hva som helst for sine nærmeste. Så når du hører at 5 millioner har flyktet fra Syria, eller at flere tusen ble drept av en bombe, så tenk på menneskene

og historiene deres fremfor tallene. Og blir det en samtale om flyktingkrisen rundt middagsbordet eller med naboen ved postkassen, så ikke vær redd for å spørre «hva ville du gjort om det var ditt hus og din familie som ble bombet?» Oppsøk informasjon, og fortell videre historiene som ikke blir formidlet andre steder.

- Alle monner drar

Det andre Elise Håland Knutsen oppfordrer til, er å donere penger til hjelpearbeid, enten til organisasjoner eller til enkeltpersoner man stoler på.

- Husk at alle monner drar, har du 1.000 eller 10.000 å donere så er det fantastisk. Men det å donere 10 kroner hjelper også mye. Om alle gir litt, blir det til sammen veldig mye! Det er alle dere som gjør disse «småtingene» som er de ekte heltene, uten den jobben hadde det vært meningsløst for meg å reise.

- Kommer du til å dra ned igjen?

Jeg føler et stort behov for å dra tilbake, da situasjonen for mange er kritisk. Siden jeg går på videregående og har mange jern i ilden så har jeg ikke mulighet til å reise igjen med det første, men jeg håper på å få til en tur i løpet av sommeren!

KIRKEN OG KOMMUNEN STYRKER HELSE-SAMARBEIDET

Den norske kirke i Haugesund og Haugesund kommune har begynt et samarbeid som skal øke både kompetansen og samhandlingen i møte med mennesker i livets siste fase. - Hva er egentlig eksistensiell smerte? var et av temaene i første kurstime.

"Eksistensiell og åndelig omsorg for alvorlig syke og døende i kommunehelsetjenesten" heter kurset som samarbeidsprosjektet tilbyr ansatte i både hjemmetjeneste, lindrende behandling og i kirken. Det er diakon Arve Dalby i Vår Frelzers menighet som arrangerer kurset, som en del av sitt arbeid med palliativ behandling både i kirken og kommunen. Prosjektet er tildelt midler fra helsedirektoratet for å styrke samarbeidet og øke kompetansen på området. Å møtes og snakke sammen om temaet, og skape relasjoner mellom fagpersonene er en viktig del av kursene.

- Hva er viktig for meg nå?

Mette Hermansen Austreim har vært leder for et lignende prosjekt i Tysvær, og er invitert til å holde kurset om lindrende behandling.

- Tidligere snakket vi kun om åndelig omsorg, i det siste har begrepet blitt utvidet også til eksistensiell omsorg. Ifølge lovverket har pasienten krav på helhetlig omsorg. Åndelig og eksistensiell omsorg er en del av lindrende behandling. Lindring av fysiske smerter vil ofte stå sentralt. Men eksistensiell smerte må også være i fokus. Kanskje er eksistensiell smerte et underkommunisert kapittel? sa hun til kursdeltakerne.

Hva blir da regnet som eksistensielle utfordringer? Det kan være spørsmål som dreier seg om både identitet og mening, lidelse og død, skyld og skam, frihet og ansvar, glede og livsmot.

Spørsmål som "Hvem er jeg?" og "Hvem har jeg vært?" og "Hva er blitt viktig for meg nå?"

Eksistensielle spørsmål handler også ofte om religiøse overveielser og forankringer - spørsmål om tro og tvil, fortapelse og evig liv, mulighet for tilgivelse og forsoning i møte med Gud og mennesker, fortalte Mette Hermansen Austreim, og la til at dette selvfølgelig ikke bare gjelder kristendom og kirken, men alle religioner eller organisasjoner den døende har tiltro til.

- Bra med lavere terskel

Et av hovedpoengene med kurset er å senke terskelen for å bruke fagpersoner som prest og diakon inn i disse viktige samtalerne, og også ufarligere eksistensielle spørsmål.

- Prester og diakoner kommer ikke bare til den siste nattverden, men kan også være gode samtalepartnere på et tidligere stadium, presiserte Arve Dalby.

Sokneprest i Vår Frelzers menighet, Sigve Clementsen, er glad for kursingen og styrkingen av samarbeid.

- Jeg synes det er viktig at det er en god kontakt mellom pleiere og kirken. Det er bra at terskelen blir lavere for å ta kontakt med prest og diakon. Da kan de begynne samtalen mens pasienten ennå kan fortelle sin historie. Det kan være mye som ligger under behovet for en samtale, som det kan ta tid å lytte seg fram til, sier Clementsen.

De neste kurstimene handler om nærverkskompetanse og om kartlegging av behov, og 28. mars inviteres det til fagdag for alle interesserte i Vår Frelzers menighetshus om temaet "Kvalitet og verdier".

AV TOVE MARIE SORTLAND ■

FASTEAKSJON FOR 50. GANG

I år er det 50. gang Kirkens Nødhjelp gjennomfører Fasteaksjonen. I Haugesund skjer aksjonen 4. april, da konfirmanter går fra dør til dør for å samle inn livsviktige bidrag i kampen mot fattigdom. I 50 år har menigheter over hele landet bidratt til at millioner av mennesker har fått den hjelpen de har rett på. En av dem er Richard Wilson fra Tanzania.

- Vannet smaker mye bedre, og klærne er mye renere enn før, sier Wilson, før han tar en ny slurk av vannet fra landsbyens nye brønn. Nå er livet blitt både enklere, friskere og morsommere.

Før kunne Wilson bruke mange timer på å hente vann til familien. Køen ved brønnen kunne være lang, og for hvert minutt med

venting, ble det ett minutt mindre med fotballspilling sammen med vennene. For en 13 år gammel gutt er det hardt å akseptere.

Den gode nyheten er altså at det nylig har skjedd endringer i landsbyen Ikonda, der Wilson bor. I landsbyen har flere brønnbyggere fått opplæring, og en ny brønn er på plass. Den har gjort køen ved brønnen kortere og vannet renere. Sykdommer som diaré og urinveisinfeksjon er det også mye mindre av.

For å klare å hjelpe flest mulig også de neste 50 årene trenger Kirkens Nødhjelp drahjelp. Du kan bidra til at Fasteaksjonen blir en suksess i Haugesund, enten ved å stille som bøssebærer eller sjåfør, eller ved å gi penger i bøssa.

Richard Wilson (13) i Tanzania, er glad for at vannet smaker reint.
Foto: Kirkens Nødhjelp

Finner du deg selv igjen i teksten?

OM Å HA BIBELEN SOM DAGBOK

Jeg vet ikke om du er blant dem som skriver Dagbok. Mange har det som en god vane å skrive ned tanker og gjøremål, helt bokstavelig. På en måte fører vi alle Dagbok, om enn ikke så konkret. Hver dag vi lever, skriver vi fortellingen om vårt liv. En fortelling som ofte handler om de små tingene, om hverdagens arbeidsoppgaver, om små gleder og små sorger. Men av og til handler Dagboken om de store tingene, om drømmer og forventninger, om sorg og savn, om livet og døden, om velvalg, om det å lykkes og å mislykkes.

Handlingen i den fortellingen vi skriver på, skjer ikke i et lukket rom. Min fortelling er en del av en større fortelling. For eksempel, fortellingen som min familie skriver. Eller fortellingen som vennene mine deler med meg.

Eller fortellingen som vi skriver sammen på arbeidsplassen vår. Den felles fortellingen handler om hva vi drømmer om, planlegger, hva vi faktisk gjør og sier og føler, fra dag til dag. Jeg er en del av en større fortelling, der jeg ofte deler utsikten med andre. Vi ser kanskje likt på tingene, har samme perspektiv. Stiller de samme spørsmålene til livet, og leter etter de samme svarene: «Er det grunn til bekymring?», «Kan vi håpe at det går godt til slutt?», «Er livet mer enn det vi ser omkring oss?», «Er det noen som har bruk for meg?», «Kan jeg regne med å bli møtt med barmhjertighet?», «Er Gud god?»

Såne spørsmål finner ofte sine svar i en større fortelling. En fortelling som finnes i kulturen vår, og i tradisjonen.

Den store fortellingen er på en måte den boken som vi skriver Dagboken vår inn i. Den er linjert, har kanskje et forslag til disposisjon, rommer ikke bare min, men fortellingen til de andre. Når jeg skriver min Dagbok i denne fortellingen, så møter jeg på bilder og ord som jeg kjenner meg igjen i.

Jeg tror at noen fortellinger snakker sant om Livet, mens andre taler usant. Det er ikke alltid like lett å vite hvilken man skal tro på:

Tvileren Tomas (Joh 20, 19-28)

Det var om kvelden samme dag, den første dagen i uken. Av frykt for jødene hadde disiplene stengt dørene der de var samlet. Da kom Jesus; han sto midt iblant dem og sa: «Fred være med dere!» Og da han hadde sagt det, viste han dem sine hender og sin side. Disiplene ble glade da de så Herren. ... Tomas, en av de tolv, han som ble kalt Tvillingen, var ikke sammen med de andre disiplene da Jesus kom. «Vi har sett Herren», sa de til ham. Men han sa: «Dersom jeg ikke får se naglemerkene i hendene hans og får legge fingeren i dem og stikke hånden i siden hans, kan jeg ikke tro.» Åtte dager senere var disiplene igjen samlet, og Tomas var sammen med dem. Da kom Jesus mens dørene var lukket. Han sto midt iblant dem og sa: «Fred være med dere.» Så sier han til Tomas: «Kom med fingeren din, se her er hendene mine. Kom med hånden og stikk den i siden min. Og vær ikke vantro, men troende!» «Min Herre og min Gud!» sa Tomas.

Den store fortellingen i Bibelen taler sant om Livet. Om tvil og tro, om det å lete og det å finne, om det å møte Gud og hvordan Gud møter oss. Finner du deg selv igjen?

Noen ganger gir Bibelen oss en konkret fortelling. Det er ikke sikkert at du alltid finner deg selv igjen i den. Men noen dager passer det, på en sånn måte at du finner veien videre. Som om det er deg det handler om. Andre ganger er det ikke en konkret fortelling du møter, men den store fortellingen om begynnelsen og slutten og Livet i mellom. Om lyset og mørket. Og du ser at den handler om ditt liv i den store helheten. Hvor du kommer fra, hvor du er, og hvor du går hen. Den store fortellingen gir deg det perspektivet som du trenger for å tolke livet.

Så åpne din Bibel, og skriv Dagboken din inn mellom linjene i den.

TEKST: SIGVE H. CLEMENTSEN, SOKNEPREST I VÅR FRELSERS MENIGHET ■

TEGNING: ANDERS FÆREVÅG ■

På Udland gravlund er det mulig å gravlegges uten et eget gravsted, men med en personlig minneplakett som blir satt på den lave steinmuren til høyre for det lille vannet. Mer beplantning og benker kommer også i minnelunden.

TRADISJONER I ENDRING

50% av fjorårets begravelser i Haugesund var kremasjoner. Det er det høyeste tallet for kremasjoner noensinne i byen.

- **Begravelsestradisjonene er i endring, sier kirkeverge Kjetil Solvi Nordstrøm.**

Han oppfatter det høye tallet som uttrykk for en holdningsendring til kremasjon.

- Mange har også etter hvert erfart at det har vært fint å være i en bisettelse. Da avsluttes seremonien i kapellet, og mange opplever det som en verdig og fin avslutning. Man hører gjerne også om kremasjoner fra andre steder. I Oslo for eksempel, har de nesten bare kremasjoner, på grunn av plassmangel, sier kirkevergen, som oppfordrer folk til å si ifra til pårørende om hva man ønsker for sin egen begravelse.

- Det er viktig at folk snakker om disse tingene! Det har vært mye fokus i media på å snakke om organdonasjon. Vårt tips er at man tar praten om hvordan en ønsker å gravlegges samtidig. Det kan være uenighet rundt gjennomføringen av en begravelse, og vonde følelser kan oppstå. Da blir det enklere hvis man vet hva avdøde ville.

- Likeverdig og god løsning

Prost Rune Steensnæs Engedal peker også på en annen forklaring på det høye antallet kremasjoner.

- Før hadde man en forestilling om legemets oppstandelse som var veldig konkret, selv om

alle skjønnte at det egentlig ikke kunne forstås så direkte. Dette synet har endret seg med tiden. Nå når kremasjon «normaliseres» og tradisjonene endres, så ser mange at dette er en likeverdig og god løsning for pårørende å forholde seg til, sier Steensnæs Engedal.

I Haugesund har plassmangelen ført til etablering av nye Udland gravlund.

- *Skjer de fleste gravlegginger nå på Udland gravlund?*

- Nei, vi har gravlegging av både kister og urner på alle kirkegårdene så nær som Nordre Hauge, forteller kirkevergen.

- Der setter vi bare ned urner. Det er en del utfordringer med de eldste kirkegårdene, og vi vurderer stadig om vi skal slutte med kistegraver på Christine Elisabeth, Nordre og Søndre Hauge. Hvis folk ønsker familiegavsteder og også vil ha kistegravlegging, så er det Udland eller Vår Frelsers som er mest aktuelle.

Bypolitikk

Haugesund kommune er tydelige på at de ønsker at flere skal bo i sentrumsområdene.

- Det er også ønskelig å ha en gravplass som er i gåavstand til der man bor. Det kan vi imø-

tekomme ved å legge til rette for urnenedsettelse i lang tid framover på både Christine Elisabeth, Søndre og Nordre Hauge, sier kirkeverge Nordstrøm.

Han har også merket en økende interesse for den navnedde minnelunden på Udland, og har allerede planer om å lage en navnet minnelund på Christine Elisabeth gravlund også.

- Der pusser vi nå opp det lille kapellet, slik at det kan brukes til en samling i forbindelse med urnenedsettelse. Folk kan synges en sang, lese en bønn eller dikt, eller tenne lys. Dette opplever vi ofte at pårørende ønsker ved urnenedsettelse, sier kirkeverge Kjetil Solvi Nordstrøm.

En plakett i bronse med navn blir satt opp i minnelunden. Størrelse og materiale er standardisert, men utforming og innhold er opp til pårørende å velge.

HVA ER EN:

Begravelse: En gravferds-seremoni som ender med at kisten med avdøde blir senket ned i jorden.

Bisettelse: Avdøde blir kremert etter gravferds-seremonien. Urnen blir satt ned i jorden etter 6 måneder.

Festeansvarlig: Den blant de pårørende som velges til å være ansvarlig for gravstedet, og som også har råderett over det.

Navnet minnelund: Et område på gravlund der gravplasseringen er anonym. Gravlagte får en minneplakett på et felles-område i nærheten av gravene.

Unavnet minnelund: En felles minnestein på et område med anonyme graver. Ingen individuelle plaketter eller steiner.

Trender kommer og går når det gjelder gravsteiner. Einar Skattkjær har vært i bransjen i 40 år, og registrerer at mange i dag velger et mer individuelt uttrykk på gravsteinen.

- TIDENE FORANDRER SEG

Einar Skattkjær tok over sin fars stein-bedrift på 70-tallet, og har fulgt utviklingen innen gravferd på nært hold de siste 40 årene.

- Tidene forandrer seg. Det viktigste i dag er at folk har et valg, mener han, som leverer alle typer steiner til alle typer gravlegginger.

- Noen måneder etter gravleggingen kommer folk til oss for å velge en stein. De eldre vil gjerne ha en som ikke skiller seg for mye ut, de yngre vil gjerne bryte med tradisjonen. Ofte ønsker de integrerte lykter, eller andre elementer på steinen. Noen kommer med steiner de har funnet, eller som avdøde har hatt et forhold til. Et trappetrinn eller en spesiell steinplate. Men vedtektene for gravferd begrenser hvor store de kan være. Uansett er det kirkevergen som godkjenner alle steiner før montering.

Flere symboler

Da Einar Skattkjær startet i bransjen, var yrkestitler på gravminner allerede på vei ut. I dag er det svært få som ønsker å vise sosial status på denne måten. Derimot er det en tydelig økning i mangfoldet av symboler som blir brukt på steinene.

- Før i tiden brukte man jo kun kors. Nå velger folk ofte symboler på gravsteinen ut fra hvilke interesser avdøde hadde. Det kan være individuelle uttrykk som noter, en tegning, eller at navnet er skrevet med avdødes signatur, forteller Skattkjær.

Også ønske om et lite og enkelt gravsted er vanlige. Men i likhet med Elin Haugen har også Skattkjær registrert en økning i graden av løse gjenstander som plasseres rundt gravstedene.

- De brå og brutale dødsfallene får gjerne et annet uttrykk rundt graven, enn de stille og rolige. Mange kan ergre seg over alt som blir plassert rundt omkring, men det er ikke alltid man kommer på det som faktisk kan ligge bak. Vi får høre mye i prosessen rundt gravsteinene, det er ikke alltid like lett.

Jo tidligere folk kommer for å velge gravstein, jo større vyer har de, forteller Skattkjær. Han ser gjerne at det går oppimot et halvår, slik at følelsene får kjølnen noe.

- Det er ikke alltid man tar rasjonelle valg i den situasjonen. Vi ønsker gjerne å være litt tilbakeholdne og oppfordrer folk om å se 10 år fram i tid, og forestille seg om de vil være fornøyde med gravsteinen da. Men folk får jo det de ønsker. Det nytter ikke for oss som bedrift å ligge bakpå heller, da kommer andre inn og selger i stedet.

- FOLK ER FLINKE TIL Å STELLE GRAVENE

Gravlundsarbeider Elin Haugen har god oversikt over gravstedene i Haugesund. Hun synes folk er flinke til å holde gravene fine.

- Mange setter ned lyng og grønne små busker som ikke vokser seg for store. Det er også flere som velger å legge en plate på, eller dekke med singel i stedet for bed og planter. Der kan man sette en lykt eller feste en vase, sier Haugen.

Selv har hun ansvar for å stelle godt over 700 graver. Det er såkalte legatsgraver, der man har satt penger på et fond som kirkevergen disponerer for å holde graven fin. Eller man betaler en gang i året for den samme tjenesten. Tilbudet om å stelle graver har eksistert i mange år.

- Avtalen er at vi holder graven fin hele året. Om høsten setter jeg ned løk til tulipaner el-

ler påskeliljer, som kommer opp om våren. På Udland blir det påskeliljer og ikke tulipaner på grunn av rådyrene. På forsommeren planter jeg sommerblomster, og til vinteren legger vi på granbar og krans. I tillegg luker jeg. Dette er det en fast pris for, så betaler man ekstra om en ønsker vårblomster i tillegg.

- Har du noen tips om planter som får stå for rådyrene?

- Noen sier at nelliker ikke blir spist av rådyr, og gjerne ikke stemorsblomst heller. Jeg setter knollbegonier og alyssum, de er trygge, forteller Elin Haugen.

Jobben med å stelle gravene er tidkrevende og varierer også med størrelsen på gravstedet. De nye, små gravstedene er lettere å holde enn de gamle.

Dagens regler sier at plantefeltet foran gravminnet «ikke må være bredere enn gravminnets bredde, men kan i alle tilfeller være opp til 60 cm bredt. Det kan ikke stikke lengre fram enn 65 cm, målt fra fundamentets bakkant. Det kan ikke plantes vekster som overstiger gravminnets høyde eller går utover plantefeltet.» Vedtektene for gravplassene i Haugesund finnes på kirken.no/haugesund, velg GRAVFERD. Det er fester som er ansvarlig for at gravstedet stelles og holdes fint, og fester er også ansvarlig for at gravsteinen står fast.

Elin Haugen forteller at det i stadig økende grad blir satt figurer, bilder, busker og annet utenfor det tilmålte området foran graven.

- Det er ikke lov, og det gjør det vanskelig å klippe rundt gravene, forteller hun.

Velkommen til gudstjeneste

Hver søndag feires det gudstjeneste i byens menigheter. De varierer gjerne i form og innhold, men har en ting til felles: DU er hjertelig velkommen til dette fellesskapet av ulike mennesker, små og store, gamle og unge.

Ring 52 80 95 00 for kirkeskyss – Vi henter deg gjerne!

Alle søndagsgudstjenester i Vår Frelzers, Skåre og Rossabø menigheter starter kl. 11.00 hvis ikke annet er annonsert.

I Vår Frelzers kirke er den røde løperen lagt ut for alle som kommer innenfor døra. Veien fram til alteret er åpen – for alle. (Foto: Edmund Elias)

SKÅRE MENIGHET

Gudstjenester i Udland kirke hver søndag kl. 11.00.

Søndag 19. februar
Utdeling av kirkebok til fireåringene.

Kulturkirken Skåre

«Vi vil skape en møteplass mellom himmel og jord for det brede lag av folket, der vi vil samle ulike kulturkrefter og formidle kulturuttrykk gjennom nye og eksperimentelle former.» Følg med på annonsering av arrangement fremover, og se kirken.no/skare, velg Kulturkirken. Hverdagsmesser annenhver onsdag, se nederst på siden.

Åpen kirke

Udland kirke er åpen alle hverdager i kontortiden – i tillegg til når det er arrangement i kirken. Kirkerommet kan brukes til stillhet og bønn. Lysgloben kan brukes til tenning av lys.

Bønn

Velkommen til bønn hver søndag kl 10.30, bønnerommet i Udland kirke. Vi følger skoleruta. Kontaktperson: Kari Kollbær Rasmussen. Tlf 98423279. Emailadr.: kariko2@online.no

Kirkekaffe for alle

i Udland kirke etter gudstjenesten.

Søndagsskole

Hver søndag (utenom familiegudstjenester) kl.11.00.

Søndagsskole samtidig som gudstjenesten.

For barn fra 0 år.

”Hellig Uro” for barn fra 3. klasse.

ROSSABØ MENIGHET

Søndag 12. februar
Gudstjeneste.

Søndag 19. februar
Gudstjeneste.

Søndag 26. februar
Vi feirer gudstjeneste i Vår Frelzers eller Udland kirke.

Søndag 5. mars
Gudstjeneste.

Søndag 12. mars
Gudstjeneste. ProsjektCamp-konfirmanter medvirker.

Tirsdag 14. mars
Kl. 11.00: Fastegudstjeneste. Musikalsk innslag ved Camilla Schøyen og Alie Hamberg.

Søndag 19. mars
Gudstjeneste.

Søndag 26. mars
Gudstjeneste. Tema: Diakoni. Konfirmanter og ledertreningsungdom deltar på gudstjenesten.

Søndag 2. april
Gudstjeneste.

VÅR FRELSERS MENIGHET

Søndag 12. februar
Høymesse. Nattverd.

Søndag 19. februar
Kl. 11.00: Gudstjeneste for små og store.
Kl. 18.00: Evensong. Vår Frelzers kirkes kantori.

Søndag 26. februar
Høymesse. Nattverd.

Søndag 5. mars
Høymesse. Nattverd. Lørdagskaféen deltar.

Søndag 12. mars
Gudstjeneste for små og store. 4-års-bok.

Søndag 19. mars
Høymesse. Nattverd.

Søndag 26. mars
Høymesse. Dâp. Nattverd.

Morgenbønn
Onsdager kl. 08.30 i «Det stille rom» i menighetshuset.

Formiddagsbønn
Fredager kl. 11.00 i Vår Frelzers kirke. Kaffe i Menighetshuset etterpå.

Røvær bedehusapell

Søndag 12. februar
Kl. 14.00: Høymesse. Dâp. Nattverd

Søndag 12. mars
Kl. 14.00: Gudstjeneste for små og store.

HVERDAGSMESSER I SKÅRE KIRKE

Kirkens Bymisjon Haugalandet endrer tidspunktet for «Messe for Gud og hvermann» fra månedlig på søndager til onsdager i oddetallsuker i Kulturkirken Skåre. Klokkeslettet endres også.

- Vi starter med en fellesskapsdel med servering av kaffe og vafler kl 18.30, mens selve messen starter kl 19.00. Fatigete tilreisende EØS-borgere har ansvar

for fellesskapsdelen før messen. Bymisjonsprestene Gro, Arild og Kjell deler på liturg-ansvaret, forteller daglig leder i Bymisjonen, Arne Valen.

På Bymisjonens Facebook-sider finnes informasjon om hvilke prester og musikere som deltar på messene.

Varmt velkommen til alle!

Se også våre nettsider på www.kirken.no/haugesund, finn din menighet og velg GUDSTJENESTER fra øverste linje.

DØPTE

UDLAND KIRKE

11. desember:

Alfred Antonsen
Robin Eidsvåg-Nilsen
Millie Baardsen Olsen

18. desember:

Sofie Thormodsen

15. januar:

Joachim Gravdal

22. januar:

Sarah Helena Synnes Carlsen
Kasper Anton Benjamin Lie
Maja Kallevik Nilsen
Brage Bjørnsen Sandvik
Mats Wiik Tollefsen

5. februar:

Emil Iversen
John Nordstrøm Vatnem

VÅR FRELERS KIRKE

11. desember:

Thomas Fisaha Hailu
Vegard Røksund Lie
Alexander Stiansen

18. desember:

Mason Emil Tobiassen Ramsøy
Jonas Gismervik Rasmussen

8. januar:

William Hjartnes
Tuva Rasmussen Vevatne

22. januar:

Christian Strømme Bollvåg
Ella Djupevåg Münzer
Elena Nestaas-Skoglund
Nora Jegteberg Willumsen

28. januar:

Philip Aleksander
Brommeland Dubgaard

5. februar:

Victoria Helen Enge
Lars Steinsnes Haavelmoen
Malin Alvsøike Madsen
Noah Nilsen
Andreas Tyse-Lothe

ROSSABØ KIRKE

18. desember:

Emma Lie Olsen

8. januar:

Henrik Eide

15. januar:

Markus Rossebø Hansen
Danilo Vassbrekke Ravanelli
Bjørn Wahlberg

29. januar:

Celine Ekornsæter Grønbech
Axel Sivertsen Valand-Lie

5. februar:

Jakob Olaussen Olsen
Norah Christin Sætre Ristesund

Herren skal bevare din utgang og din inngang fra nå og til evig tid. Salmenes bok 121, 8

ANDAKTEN:

TAKKNEMLIG!

Hva er takknemlighet og har jeg noe å være takknemlig for?

Jeg tenker ofte over at vi mennesker er noen merkelige vesener, det er så utrolig mye som påvirker oss. Fra en dag å kjenne at livet er topp og alt er fantastisk, så skal det så lite til for at alt er elendig!

Hvordan kan jeg være med å påvirke meg selv til å ha det mer stabilt?

Vi lar oss påvirke av så mye som skjer rundt oss og på mange måter er det jo bra, at vi ikke bare går i vår egen lille verden og ikke bryr oss om så mye annet, men samtidig er det viktig å være bevisst på hva som påvirker oss.

Jeg prøver å si til meg selv ofte, og jeg sier det

til mine barn: Gjem i hjertet deres det som gir energi, og glem så fort dere kan det som tapper for energi.

Da kjenner jeg at jeg blir fylt med takknemlighet, for familien min, venner, en utrolig kjekk jobb, der jeg får møte mange forskjellige mennesker som setter spor. Da kjenner jeg at livet er godt å leve.

Jeg kjenner også på takknemlighet for at jeg har en tro, en tro som gir meg styrke og kraft når ting går litt imot, og en Gud som alltid er tilstede både når jeg føler takknemlighet og når jeg føler meg elendig.

I sangen «Ha takk, o Jesus» står det: Ha takk at du er min og jeg er din.

AV BJØRG LUND, BARNE- OG UNGDOMSARBEIDER I SKÅRE MENIGHET ■

STEDT TIL HVILE

VÅR FRELSERS MENIGHET

Magne Godtfred Eielsen f. 1934
Tollef Tvedt f. 1919
Per Eritsland f. 1943
Arnt Eritsland f. 1929
Ansgar Klauset f. 1945
Marit Ingebjørg Mikkelsen f. 1942
Arne Asbjørnsen f. 1955
Harald Halvorsen f. 1926
Else Johanne Bersaas f. 1943
Kristbjørg Osmundsen f. 1919
Gudrun Bertelsen f. 1929
Sverre Johan Hjelmervik f. 1948
Anne Marie Sollie-Eriksen f. 1923
Margrethe Eriksen f. 1924
Julius Bjørnstad f. 1923
Lovise Emberland f. 1921
Roald Larsen Vaglid f. 1938
Asbjørg Simonsen f. 1932

UTSIRA

Leif Karsten Klovning f. 1955

ROSSABØ MENIGHET

Harald Kvale f. 1965
Jan Inge Helgesen f. 1940
Ruth Westre f. 1926
Egil Arne Sternhoff f. 1939
Torunn Irene Gabrielsen f. 1949
Roy Jostein Jørgensen f. 1946
Hjørdis Konstanse f. 1918
Fjeldheim f. 1933
Joakim Hope f. 1947
Gjertrud Haaland f. 1924
Henning Sigurd Hersvik f. 1944
Reidar Johannes Tollaksen f. 1942
Eli Fiskaa f. 1942
Aslaug Johanna Haug f. 1936
Sverre Wathne f. 1926
Arne Friis Økland f. 1950
Klara Marie Nodland f. 1935
Louise Minda Søndena f. 1925
Marianne Ellingsen f. 1956
Dagfinn Sæverud f. 1931
Gjertrud Helene Eriksen f. 1925
Harry Alfred Grannes f. 1932

Rolf Ringen f. 1928
Else Harriet Høie f. 1934
Olav Johan Hessen f. 1924

SKÅRE MENIGHET

Jens Andreas Misje f. 1943
Hans Karsten Kolstø f. 1939
Rune Pettersen f. 1961
Inge Opskar f. 1945
Svein Saltvedt f. 1934
Kristian Flage f. 1926
Bjørn Kitty Wichmann f. 1935
Stanley Askeland f. 1918
Margit Karlotte Vikse f. 1935
Alvin Rikard Edvardsen f. 1922
Klara Øverland f. 1929
Ingrid Løkling f. 1919
Astrid Marie Reitan f. 1939
Gunnlaug Johanna Vågen f. 1936
Theodor Nordbø f. 1926
Laila Olene Gard f. 1946

IVAR BRAUT VIGSLES TIL BISKOP

Søndag 19. mars blir Rogalands nye biskop vigslet til tjeneste. Vigslingsgudstjenesten skjer i Stavanger domkirke, med kong Harald tilstede. Ivar Braut har siden 2000 vært sokneprest i Birkeland menighet, Fana prosti i Bjørgvin bispedømme. Om hvorfor han ønsker å være biskop i Stavanger, har Braut sagt:

- Det motiverer å leve midt i et bispedømme preget av engasjement og nytenkning. Jeg har et ønske om å være med på å prege dette aktive livet med kirkens evangelisk-lutherske forkynnelse og kristendomsforståelse. For meg er det motiverende å være biskop i en folkekirke der ennå så mye trosbekjennelse og tjeneste kan vokse fram. Jeg kjenner gleden over å oppleve livet i menighetene og samtidig forhåpningen om å kunne oppmuntre menigheter og medarbeidere, også når det går i motbakke.

Foto: Birkeland menighet/Morten Wanvik

VELLYKKET LYS VÅKEN PÅ RØVÆR

Lørdag 3. desember til søndag 4. desember tok Janne Andersen initiativet til Lys Våken - adventsnatt i Røvær bedehusapell. Invitasjonen gikk ikke bare til 11-åringene, men til alle barn i skolealder, noe som resulterte i at 16 barn deltok.

På lørdagen ble det laget risboller, marsipansnop og pepperkaker. Noen foreldre og noen av den eldre garde hjalp til. Senere på dagen var det lek, sang og undervisning. De minste barna gikk hjem om kvelden, og da laget de eldre barna taco til festmiddagen. Kvelden ble avsluttet med film før barna gikk til ro i kapellet.

På søndagen var det gudstjeneste ved sokneprest Sigve H. Clementsen kl. 14. Derfor gikk formiddagen med til å pynte kapellet, øve på å lese dagens tekster og å øve på sangene. Juleverkstedaktiviteter ble det også tid til. Blant annet laget barna noen flotte lanterner.

Det ble en svært fin gudstjeneste, hvor barna deltok med tekstlesing, tenning av adventslys og lystenning i globen. Barnekoret med bistand av noen av de voksne sang Bjarte Leithaug's julesang «Tenn et lite lys», akkompagnert av organisten. Mange hadde lært teksten utenat. De sang så fint at organisten ville de skulle bruke sangen som postludium også. Tanken bak dette tiltaket var - at barna skulle få oppleve at kirken rommer alle, hele døgnet, hele livet, - at foreldrene skulle få oppleve en kirke som deler tradisjoner og verdier, hele døgnet, hele livet, - og at menigheten skulle få oppleve at fellesskap gir glede og energi, hele døgnet, hele livet.

Dette var så vellykket at det må gjerne gjentas!

AV MARIT FÆREVÅG ■

BIBELTIMER

Vår Frelsers menighetshus
Onsdag 1., 8. og 22. mars kl 19

LYTT TIL EVANGELISTEN JOHANNES!

Bli bedre kjent med Jesus
gjennom et øyenvitne!

I tre bibeltimer vil sokneprest
Sigve Hasseløy Clementsen
ta deg med inn i evangeliet
etter Johannes.

Få mer bibelkunnskap!
Få lyst til å lære mer!

MANNSMØTER

Mannsgruppen i Vår Frelsers menighet ønsker hjertelig velkommen til nye medlemmer fra hele byen! Møtene finner sted i Vår Frelsers menighetshus kl. 19.00-21.00. Andakt, bevertning, kosseri. Kollekt.

14. feb.: Einar Steensnæs:
«Fred, demokrati og menneskerettigheter».

28. feb.: Sigve H. Clementsen:
«Sterk tro i krevende omgivelser».
Fra vårt nye misjonsprosjekt i Egypt.

14. mars: Dagfinn Våge.
«Kirkens jødiske røtter»

REFORMASJONSJUBILEET HAR STARTET

I år er det 500 år siden Martin Luther spikret opp sine teser på kirkedøra i Wittenberg, en handling som blir regnet som starten på reformasjonen. Dette blir markert på mange ulike måter året gjennom, og aller mest til høsten.

REFORMASJON 2017

VID Misjonshøgskolen i Stavanger inviterer til åpne og gratis forelesninger i februar og mars. I beste lutherske tradisjon er målet å åpne foredragene for alle interesserte. Se kirken.no/stavanger og velg lenke til Reformasjon 2017 for mer informasjon. Her kan du også lese om en Luther-tur til Tyskland i juni med pensjonert sogneprest Ottar Larsen og tidligere journalist Stein Viksveen (påmeldingsfrist 24. februar). Samt om forestillingen «Luther med latter», som gjestet Rossabø kirke i januar og kommer til Avaldsnes kirke 19. februar kl 19.00.

VI TRENGER FRIVILLIGE

Nytt innføringskurs for telefonvakter på Haugalandet.

Oppstart 26. april 2017.

Kontakt Kirkens SOS i Rogaland snarest på epost:
rogaland@kirkens-sos.no eller tlf: 51884515 / 97170995.

KIRKENS
SOS
kirkens-sos.no

Bok & Media

Kristenlitteratur for hele familien.

Willow Tree figurer

For handel med mening, ta turen innom

KRISTELIG BOKHANDEL

Haraldsgt.119, telefon 52721530
butikk@kr-bok.no

Vi er også på facebook.

Haugaland Kirkegårdservice

SALG OG MONTERING AV GRAVSTEINER
OPPRETTING - PLANTING - VEDLIKEHOLD
Tlf: 950 10 066

iMi
BEGRAVELSESBYRÅ

50 år i Haugesund

Døgnvakt: 52 70 19 70

Tradisjonsrikt og moderne i nye lokaler

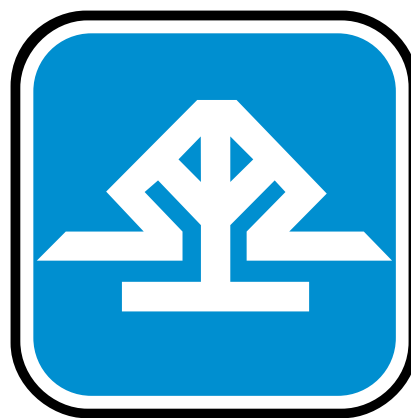
Strandgata 196

Kundeparkering

Egne solister og pianist

Utstilling av gravstein

www.imibb.no

Haugesund
Sparebank

Annonser

AvtaleGiro: en enkel, sikker og rimelig måte å gi din gave til Folk og Kirke på

Vi er takknemlige for alle som velger å gi en gave til menighetsbladet vårt. Nå oppfordrer vi til å bruke AvtaleGiro, som gir fordeler for begge parter.

Enkelt. Med AvtaleGiro lar du banken din ordne betalingen for deg.

Sikkert. Du har like god oversikt over betalingen og kontoen din som før.

Rimelig. AvtaleGiro er en av de rimeligste måtene å overføre gavebeløp på. Giver får også skattefradrag for sine gaver.

Fordel for kirken. Rimelig ordning å administrere. Sparer oss for mye papirarbeid - ressursene kan settes inn på andre viktige områder.

Slik kommer du i gang: Gå inn på www.kirken.no/haugesund, velg GIVERTJENESTE. Print ut skjema, fyll ut og lever kirkekontoret.

Tusen takk for din gave!

<p>HAGIA Haugesund Bønesveien 70, 4260 Torvastad Tlf. 52 84 67 88</p>	<p>Stiftelsen Karmsund ABR-Senter Vi har hele behandlingsskjeden innen rusomsorgen. Tlf. 52 85 90 00 www.stiftelsen-karmsund.no</p>	<p>MENY GARDSENTERET Nygaardsvn. 6, 5515 Haugesund</p>	<p><i>Vakker hvile</i> - stell og tilsyn av gravsted</p>
<p>Friestad Kjøkken & Interiør as Vestheimvegen 33 4250 Kjøpervik Telefon 52845090 www.friestad.as</p>	<p>GEIR SIRNES a/s AUT. RØRLEGGER Karmsundgt. 58 - P. b. 2129, 5504 Haugesund Butikk: 52 80 60 70 - Mob. 408 06 070 - Vakttlf. 41 41 22 22</p>	<p>expert</p>	<p>Sørhaug www.nilsorhaug.no</p> <p>MAZDA HYUNDAI</p>
<p>Svelland Bygg as Haraldsgt. 140 - 5527 Haugesund</p>	<p>O. J. Hanssen A/S Haraldsgt. 147 - 5527 Haugesund</p>	<p>Handelsbanken</p>	<p>GRAVSTEIN Se vår store utstilling, eller be om katalog</p> <p>Skattkjær Skiferindustri as Ørpetveitvn. 59 Telefon 52 70 42 90 5534 Haugesund. Telefax 52 70 42 91 www.skattkjaer.no E-mail: post@skattkjaer.no</p>
<p>HAUGLI BAKERI DU FINNER VÅRE BUTIKKER HER: Haraldsgaten 111, Haugesund, tlf. 968 04 696 Øvregeiten 161, Haugesund, tlf. 52 70 32 22 Rennesøyt. 10, Haugesund, tlf. 982 21 236 Kafe Espresso, Haraldsgt. 134, Haugesund, tlf. 948 65 987 Kvalitetstret, Haugesund, tlf. 406 99 469 Mega Storsenter, Kjøpervik, tlf. 947 91 644 Oslen, Oslen storsenter, tlf. 468 05 559 Amanda Storsenter, tlf. 947 81 572 Sveio senter, tlf. 941 96 070 Åkodal senter, tlf. 947 95 868 Raglamy, Longhammarveien, tlf. 406 99 467</p>	<p>HAUGALAND RENGJØRINGSERVICE A/S Telefon 52 72 15 55</p>	<p>Støtt våre annonsører. De støtter oss!</p>	<p>odd inge's gull & sølv Haraldsgt. 120 - 5500 Haugesund - Tlf. 52 72 42 89</p>
<p>Ekornseters BLOMSTERFORRETNING Tlf. 52 72 21 75 - Haraldsgt. 95 - Haugesund</p>	<p>ETR Elektro & Telecom</p>	<p>TRYGVE TRAFIKKSKOLE Øvregt. 173 - 5525 Haugesund Tlf. 40 30 00 80</p>	<p>AA.ODDENES. EFTF KORNER & BLIKKESLAGERHVERSKOLE Rennesøyt. 12, 5537 Haugesund Tlf. 52 73 85 40 post@byggmesterkompaniet.no www.byggmesterkompaniet.no</p>
<p>Haraldseid TRAFIKKSKOLE Tlf. 52 72 10 39 post@haraldseid-trafikk.com</p>	<p>HAGLAND</p>	<p>ALF LEA & Co www.dykk.no</p>	<p>BYGGMESTER KOMPANIE Rennesøyt. 12, 5537 Haugesund Tlf. 52 73 85 40 post@byggmesterkompaniet.no www.byggmesterkompaniet.no</p>
<p>coop Sørvest</p>	<p>INTERFLORA Rossebø Blomster Salhusveien 148, Tlf. 52 73 73 00 www.rosseboblomster.no</p>	<p>TØGERSEN ELEKTRO AUT. ELEKTROENTREPRENØR</p>	<p>Haugesund BEGRAVELSESBYRÅ Egeland-Eriksen Tlf. 52 71 60 50</p>
<p>TOOLS MASKINFORRETNINGEN TOOLS BUTIKKEN PÅ RAGLAMYR Tlf. 52 86 49 00 • Fax. 52 71 70 71 www.maskinforretningen.no</p>	<p>CIRCLE K Circle K Kvala</p> <p>OPEL Åkra Bil Diktervegen 8, 5538 Haugesund 52 70 60 00 www.oakrabil.no</p>	<p>1 PER VELDE AS EN GOD KONTAKT</p>	<p>Karsten Bjellanc - reentreprenøren på Haugalandet</p>
<p>AutoMester Birger Aase Bilrekvisita as 5500 Haugesund Telefon 52 73 70 25</p>	<p>Prøv byens beste bilvask</p> <p>Åkra Bilimport Rådhusgaten 4270 Åkrehamn 52 84 55 00 www.oakrabilimport.no</p>	<p>HAUGESUNDS Elektriske AUT. INSTALLATØR Skjoldavegen 121, 5519 Haugesund Tlf. 52 71 77 11 - E-post: post@haugel.no</p>	<p>Klink 3 Tannleger Karmsundgt. 59 B, Postboks 4093, 5506 Haugesund Telefon 52 01 08 60</p>

VELKOMMEN TIL MENIGHETSLIV FOR STORE OG SMÅ!

På plakaten

SKÅRE MENIGHET

Se www.kirken.no/skare

DELEKVELDER

I Udland kirke inviteres det til lovsang, deling, bønn, formidling, sosialt og kveldsmat annenhver onsdag i partallsuker kl. 19.00-21.00.

15. februar: Misjon i Nepal v/Anne Therese og Asbjørn Næss.

1. mars: Kirkens Bymisjon v/Arne Valen.

15. mars: Orgelmusikk v/organist Leiv Rossehaug.

5. april: Nattverdsmøte v/sokneprest Arnold Skaatan.

ETTER SKOLETID

En klubb for de som går i 1.-7. klasse, rett etter skolen tirsdager fra 13.00-15.00 i Udland kirke. Måltid, samling, aktiviteter, fellesskap og trosopplæring.

4-ÅRS BOK

Søndag 19. februar kl. 11.00 får de som fyller 4 år i vår sin egen barnebibel.

KREATIVT VERKSTED

Velkommen til «Kreativt verksted» i kirkestua kl. 18.00-20.00 siste mandag i måneden. Neste gang er 20. februar pga. vinterferie. Kontakt Bjørg Lund på 93 41 54 19.

ROSSABØ MENIGHET

Se www.kirken.no/rossabo

G-MIKS - Månedlige lunsjkonserter
Tirsdager kl. 11.00 i Rossabø kirke.

21. februar:
Munor-ensemblet: Elga Akhaladze, fiolin, Bernhard Gismervik, fiolin, Tobias Tellmann, cello og Alie Hamberg, piano.

14. mars:
Fastegudstjeneste ved Tor Egil Eriksen.
Musikalsk innslag ved Camilla Schøyen og Alie Hamberg.

KONFIRMANTFEST

Det er fest for konfirmanter og foreldre onsdag 29. mars kl. 18.00. Sammen med konkurranser, mat og annet program, er også festen oppkjøring til årets fasteaksjon. Hjertelig velkommen!

KARNEVAL

Mandag 20. februar kl. 17.30: Karneval for alle fra 3. klasse og oppover! Leker, konkurranser, samling, beste kostyme, utlodning.

BAMSEBASAR

Torsdag 9. mars kl. 17.30 Bamsebasar med mange bamsegevinster og variert program. Sang ved Mini- og Maxigospel. Kaffe og kaker.

VÅR FRELSERS MENIGHET

Se www.kirken.no/varfrelzers

BABYSANG

Ny dag og nytt sted!
Tirsdager kl. 11.00-11.45 – i kirkerommet! Oppstart 14. februar.
Kontakt: Silje Nesheim Dahl, 920 41 821

BARNEKOR

Ledet av kantor Goos ten Napel samles vi under Supertorsdagen som arrangeres i Vår Frelzers menighetshus. Neste gang blir 16. februar kl. 17.00-18.00 Alle barn fra 2. klasse og oppover er hjertelig velkommen.

SANG OG LEK

Annenhver torsdag fra 19. januar kl. 17.00 - 17.45 er det SANG OG LEK for 3-6 åringer på menighetshuset!

KIRKERINGEN, i salongen på Vår Frelzers menighetshus, kl. 11.30.
Onsdag 1. mars og 5. april.
Vårbasar på fredagskaféen 28.april.

FORMIDDAGSBØNN OG KAFÉ HVER FREDAG:

Hver fredag kl. 11.00 er det formiddagsbønn i Vår Frelzers kirke og "åpent hus" med kaffe og noko attåt etterpå. Avvik fra dette er fredag etter Kr. Himmelfartsdag og andre helligdager.

LØRDAGSKAFÉ for mennesker med en utviklingshemming
I salongen på Vår Frelzers menighetshus, kl. 12.00
4. mars og 1. april.

SUPERTORS DAG

Det serveres god og rimelig middag en torsdag i måneden på menighetshuset. Alle er velkomne!

Fra kl. 16.00-18.30 følgende torsdager i vår:
16. februar, 16. mars, 11. mai og 8. juni. Lekekrok for de minste.
Fra klokken 17.00 blir det småbarnsang for 1-3 år, sang og lek for 3-6 år, barnekor i kirken fra 2. klasse, kreativt verksted og kl. 18.00 blir det bibelsamtale for voksne i «Stille rom».

LØRDAGSGODT FOR 10-12-ÅRINGER

11. februar, 11. mars og 22. april kl. 12.00-14.00 i menighetshuset.

EVENSANG

Søndag 19. februar kl. 18 inviterer Vår Frelzers kirkes kantori, dirigent Goos ten Napel og kapellan Torgeir Vea til Evensong i kirken.

MENIGHETENS ÅRSMØTE:

Søndag 30. april på kirkekaffen – i kirken.

BIBELTIMER I MARS

Med sokneprest Sigve Clementsen. Onsdag 1., 8. og 22. mars kl 19.00. Se mer s. 12.

FELLES

Se www.kirken.no/haugesund

FASTEAKSJONEN

4. april for konfirmanter, foreldre og alle andre som ønsker å støtte Kirkens Nødhjelp i arbeidet med å hjelpe verdens fattige. Kontakt sentralbordet på 52 80 95 00.

Et formingsprosjekt laget av konfirmanter i Skåre for flere år siden, viser Fasteaksjonens logo.

VELKOMMEN TIL UNGE VOKSNE-SAMLINGER I VÅR

Gruppen samles en søndag i måneden, og ønsker nye folk hjertelig velkommen! Kom alene, ta med en venn eller partner.

Datoene for våren blir
15. januar, 12. februar, 12. mars,
23. april og 21. mai.

På gruppas facebookside (Unge Voksne Haugesundkirken) ser du hvor neste samling skal være, og hva som er tema.

Haugesunds gamle byvåpen.
Sildetønner og anker i forgrunnen,
måker i bakgrunnen.

Sildespor i ord i Haugesund

*På sildabein er byen lagt
med sildatunnor i sitt våpen,*

skrev Lars Meling i sin vise. Det var nok sant da han skrev det, for Haugesund hadde sildetønner i sitt byvåpen fra 1863 fram til 1930. Flere forslag til nytt byvåpen var laget. I bystyret sto kampen mellom to, et med sild i bykronen, og et uten. Dagens byvåpen, med måker, men uten sild, ble vedtatt med 33 mot 26 stemmer.

*Dikslen nu vi har til bile,
ganekniv til sverd*

Slik slutter Haugesundssangen, skrevet av overlærer Lauritz Halvorsen til byens 25-årsjubileum i 1891. Han brukte ord som alle i sildabyen Haugesund kjente. Noen av byens mange sildespor i ord er i ferd med å viskes ut. Nå er det sesong for sild og tid for å hente ordene fram.

Tønner måtte der til når silda skulle saltes og eksporteres. For bøkkeren - tønnemakeren - var det travle tider, og dikselen, den kortskafede hammeren med tverrøks i enden var hans viktigste redskap.

Ganekniven var en liten kniv som ble brukt til å sløye sild med. Det ble også brukt ganeksaks til dette. Den lignet mye på en sauesaks.

*Det er sesong for
havets sølv, sild.
Foto: Knut Meland*

Silda kunne også bli nippet. Det vil si at den ble drept ved at den fikk strupen skåret over.

Sildesyn var varselet om at silda var kommet. De holdt utkikk mot sjøen, så etter mye fugl, kval som jaget sild, merket seg om storseien hadde sild i magen.

Det er sildesyn som gjør at flåten setter ut i Haugesunds-sangen:

*Båt i båt om kapp med skute
trosser brott og skjær.
Hvalen sprøyter, måken skriker
Nu det gjelder å bli med
Sildestim som berget siger, innad fjord og led.*

Men hva slags sild er det vi synger om?

Vårsild, sild som kom til Sletta for å gyte. Kjønnsmoden sild kalles gjerne storsild før gytingen, og vårsild etterpå. Det første året kalles silda for mussa, det andre året bladsild og det tredje feitsild.

NVG-sild står for norsk vårgytende sild, og svarer til den silda vi synger om i Haugesunds-sangen, men navnet egner seg ikke til poetisk bruk.

Nordsjøisild finnes i Nordsjøen, Skagerrak og Kattegat. Den er høstgytende.

Sildolje og sildemel brukes nå mest til fôr for oppdrettsfisk. Sildolje har også vært råstoff for margarin og er i perioder brukt som brenselolje. Fra sildoljefabrikkene kom også sildelukt. Minnet om gammel svettelukt og forsvant etter hvert som nedleggelse og miljøkrav møtte denne industrien.

Lubbesild og tørrsild er tradisjonsmat i vårt distrikt. Lubbesild er åpnet i buken, saltet og tørket med hodet på. Tørrsild er åpnet i ryggen og hodekappet før den saltes og tørkes. Poteter, gjerne kalde, og havresuppe hører til. Spises hjemme. Vil du prøve den på restaurant, skal du lete lenge. Finner du tørrsild eller lubbesild på menyen, er du heldig, også i sildabyen Haugesund.

AV KNUT MELAND ■

SILDEFISKE I KARMSUNDET

Fra omkring 1550 kom store mengder sild inn til kysten mellom Stavanger og Bergen. Særlig rikt var fisket i Karmsundet.

Sildeforekomstene har variert. Etter 1560 minket fisket kraftig, og siden har det vekslet mellom gode og dårlige perioder.

For prestene på bygdene betydde sildefisket at de fikk tiende av fangsten. På slutten av 1500-tallet tok lensherren bort denne inn-

tekten. Samtidig uteble sildestimene. Presten Absalon Pedersøn Beyer mente da at dette var en Guds straff mot lensherren.

Peder Clausson Friis mente at silda forsvant på grunn av folks lette oppførsel og utakknemlighet for Guds gaver.